

УДК 159.923

ГАВРИЛЕНКО Ярослава, к. психол. н., науковий співробітник
Інституту соціальної та політичної
психології НАПН України

ПСИХОЛОГІЧНІ КОНФІГУРАЦІЇ ЗАЛЕЖНИХ СТОСУНКІВ У МІЖСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Розглянуто явище залежності в просторі міжособистісних стосунків як варіативний феномен, що періодично пронизує будь-яку комунікацію більшою чи меншою мірою. Рівень вираженості та домінування залежності визначається її

© Гавриленко Я., 2013

94

 ISSN 1727-9313. ВІСНИК КНТЕУ. 2013. № 5

тотальністю, протязністю та примусовістю. Визначено приблизні конфігурації простору залежних стосунків, що представлені компульсивними, ідеологічними, інфантильними та контрзалежними патернами взаємодії.

Ключові слова: досвід залежності, простір залежних стосунків, компульсивна, інфантильна, ідеологічна залежність, контрзалежність.

Гавриленко Я. Психологические конфигурации зависимых отношений в межличностном взаимодействии. Рассмотрено явление зависимости в пространстве межличностных отношений как вариативный феномен, который периодически возникает в любой коммуникации в большей или меньшей степени. Уровень выраженности и доминирования зависимости определяется ее тотальностью, протяжностью и принудительностью. Определены приблизительные конфигурации пространства зависимых отношений, которые представлены компульсивными, идеологическими, инфантильными и контрзависимыми паттернами взаимодействия.

Ключевые слова: опыт зависимости, пространство зависимых отношений, компульсивная, инфантильная, идеологическая зависимость, контрзависимость.

Постановка проблеми. Близькі, значущі взаємини є важливим аспектом життєвого світу кожної людини. Саме в діалозі з найближчим оточенням людина має можливість якнайповніше реалізувати своє ціннісно-сміслові буття та завдяки зворотному зв'язку розширювати свої ціннісно-сміслові межі і таким чином конструювати, структурувати себе в комунікативному процесі. З огляду на це кожен із нас постійно впливає на інших людей, так як і інші впливають на нас. У цьому сенсі будь-яка комунікація є взаємозалежною. Проблема залежних стосунків постає тоді, коли такий взаємний вплив робить людину нещасною, соціально пасивною. Але межа, що відділяє нормальну, конструктивну залежність у близьких стосунках від обтяжливої та гнітючої, достатньо тонка та потребує дослідження.

Що являє собою міжособистісна залежність у багатоплановій динамічній мережі людських взаємин? Чи це є сила зв'язків між людьми? Чи визначальний вплив якоїсь однієї гілки стосунків на всю життєву історію? Чи це особливий стиль вибудовування всіх взаємин взагалі? Це ті запитання, на які ми прагнемо знайти відповідь у процесі дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомі на сьогодні концепції залежності в близьких стосунках описують це явище з крайніх оціночних позицій. З одного боку, проблематичність залежності недооцінюється. Цілий ряд дослідників (А. Лоргус [1], О. Макшина [2], А. Усков [3], Г. Салливан [4]) представляють дане явище як благо, справжню цінність. Вчені вказують на неймовірну поетичність любовних страждань, говорять про неможливість кохання та близькості без залежності, і навіть вочевидь деструктивні форми міжособистісної залежності не оцінюються як небезпечні порівняно з алкоголізмом, нарко- чи ігроманією тощо [5].

З іншого боку, прихильники протилежних поглядів (В. Москаленко [6], Р. Норвуд [7], М. Розенова [8], К. Хорни [9], О. Емельянова [10],

Б. Вайнхолд, Дж. Вайнхолд [11]) вважають любовну залежність хворобою, нав'язливим станом, компульсивно-абсцесивною деструкцією.

Натомість вдається важливим віднаходження компромісного варіанта трактування залежності, який би інтегрував здобутки обох підходів. Адекватним уявляється обговорення різних рівнів залежності, певної межі, за якою нормальна психологічна близькість переростає в деструктивну форму залежності.

Метою роботи є, з одного боку, виокремлення певних психологічних конфігурацій залежних стосунків, а з іншого – окреслення ряду критеріїв, які дозволяють визначити межу, що відокремлює оптимальну залежність у близькості від деструктивної.

Результати дослідження. У цілому плетиві міжособистісних стосунків розгортається, вибудовується, конструюється вся життєва історія. Близькі, значущі інші вписані в наші життєві історії та суттєво впливають на розгортання сюжетів нашого життя. У близьких взаєминах не можна уникнути впливу партнера [1–4; 10], не можна відсторонитися від владно-підвладних патернів взаємодії, і саме через це залежність дуже часто розглядається як природна характеристика будь-яких значущих стосунків.

Вихідними концептами дослідження є комунікативний простір у трактуванні Т. Титаренко та рівні його інтерпретації на довербальному, вербальному та рефлексивному рівнях. Виходячи з таких концептуальних рамок, визначаються різні варіанти залежності на різних етапах життя та рівень фіксованості даних патернів певними інтерпретативними межами.

Найширший варіант трактування залежності – це обмеженість. Хоча комунікативний простір є багатоплановою, множинною мережею соціальних зв'язків, не тільки реальних, а й віртуальних контактів, усе ж кожний комунікативний простір має свої межі. Він обмежується конкретними зв'язками, наявними в життєвому просторі. У когось широта горизонту є неосяжно великою. У життєвому просторі існує безліч контактів з друзями, коханими, приятелями (колишніми і теперішніми, очікуваними, майбутніми) – це справжня мережа взаємин з літературними персонажами дитинства, з авторитетами юності, з уже дорослими сьогоднішніми дітьми. У когось звуженість горизонту може бути крайньою. Життєвий простір може обмежуватись зовсім невеликою кількістю значущих зв'язків і взаємин.

Обмеженість можна трактувати як один із вимірів залежності, тому що здебільшого межі міжперсонального простору не завжди нами обираються. В нашому комунікативному просторі є чимало випадкових людей, які опинились у ньому і так чи інакше впливають на нас поза нашим бажанням. Це можуть бути не окремі люди, а цілі інституції, спільноти людей. У нашому просторі є люди, яких би нам хотілося вивести за межі свого життя. Але це також не завжди вдається. Тобто межі життєвого простору, його заданість, у рамках якої

особистість не в змозі щось змінити, і визначають залежність у найширшому розумінні цього слова.

Якщо розглядати людину в онтогенезі, то на початку життєвого шляху комунікативний простір дитини обмежений материнською фігурою. І це обмеженість, яку неможливо поміняти, змінити. Але така обмеженість – не єдиний вимір трактування залежності. Безумовно, у стосунках прив'язаності дитина первісно є залежною, оскільки можливість задовольняти базові потреби має матір чи дорослий, що її замінює. Але навіть у такому, здавалося б, абсолютно підпорядкованому існуванні є простір для набуття і зовсім протилежного досвіду – досвіду влади, відчуження себе причиною подій. Адже навіть маленька дитинка, крім того, що піддається впливам оточення, ще й сама просто своєю появою, своїм існуванням суттєво впливає на комунікативний простір інших, зокрема мами, переструктурує його. Дитині доступний цілий арсенал інструментів впливу, навіть на найнепроникливіших, дистантних дорослих (плач, посмішка, гуління). Так чи інакше в самій взаємодії, навіть у такій ситуації, яка неначе за всіма визначеннями має бути залежною, є величезний простір для формування як досвіду залежності, так і досвіду владності.

Таким чином, залежність – це не тільки обмеженість, а й ще щось. Бо якби було тільки так, то ми б говорили про абсолютну залежність дитини. Але навіть такі абсолютні межі не визначають залежність як таку. Це набагато складніший феномен.

Простір, у якому може бути як той, так і інший досвід, передбачає безумовність прийняття батьківськими фігурами як залежності, так і влади дитини. Саме тому чимало дослідників вказують на важливість материнської залежності від дитини на початкових етапах її розвитку. Проведені численні дослідження феномену емоційної дери-вації, коли перший досвід взаємодії розгортається без будь-якого емоційно прив'язаного до дитини суб'єкта. Б. Уайнхолд та Дж. Уайнхолд пишуть про ціле покоління узалежненості, яке сформувалось у рамках авторитарних, домінаторних настанов батьків щодо процесу виховання дитини [11]. Світ авторитарний, домінаторний, відпочатково заданий зі своїми правилами, очікуваннями, настановами, непроникний для бажань і потягів дитини виключає базове відчуження дитиною самої себе і привчає її підпорядковувати свої бажання, потреби чомусь зовнішньому. В такому світі дитина набуває досвід залежності. Відсутність можливості набуття досвіду самопричинності та розміщення власних потреб, імпульсів у просторі комунікативної взаємодії є наступним виміром залежності – міра закритості та заданості комунікації.

Таким чином, залежність – це не просто обмеженість комунікативного простору саме тими, а не іншими людьми. Залежність виникає тоді, коли поряд з цими людьми не вдається розмістити себе, свої прагнення, бажання потреби, адже ситуація взаємодії задається досить жорсткими, непроникними, домінаторними рамками.

Однак це не останній вимір трактування залежності. Важливим моментом набуття будь-якого досвіду є особливості його інтерпретації.

Дитячий досвід – дорефлексивний, фіксується певними довербальними способами і є основою базових вірувань. Позитивний досвід залежності та можливості маніпуляцій зі світом оформлюється у загальну довіру до світу і стає основою відкритості до нього. Досвід подавлення себе, неможливість розмістити власні потреби, імпульси у просторі комунікативної взаємодії разом із незрілістю інтерпретативних ресурсів зумовлюють фіксацію досвіду залежності у вигляді "іраціональних вірувань" [12], що можуть стати основою ригідних інтерпретативних схем у дорослому віці та зумовлювати залежність у міжособистісних стосунках.

Такі ригідні інтерпретативні схеми мають постійно самовідтворюватись і підтверджуватись у взаєминах зі значущим оточенням. Саме такою є суть розуміння залежності у психоаналітичних міркуваннях. У контексті проблеми залежності у близьких стосунках ці фіксовані дорефлексивні дитячі моделі взаємин спотворюють досвід взаємодії, перетворюючи простір взаємин на нав'язливі, компульсивні пошуки реалізації невротичної потреби в коханні. Відома дослідниця особливостей невротичного, хворобливого кохання К. Хорні вирізняє дві основні характеристики залежності у взаєминах – ненаситність і нав'язливість. І розкриває їх так. Ненаситність виявляється в тому, що людина до кінця не вірить, у те, що їй насправді може хтось покохати. Тому їй потрібні постійні докази того, що її люблять, і це виявляється у формі вимоги абсолютної любові та безумовного кохання. Ця вимогливість суттєво відрізняється від нормального бажання взаємності, адже це: вимога кохання, незважаючи на найзухвалішу поведінку; бажання бути коханою, не даючи нічого натомість; прагнення отримувати жертви як доказ кохання [9]. У таких способах вбачається дитяча апробація своєї владності.

Подібну вимогливість мало хто може задовольнити; але навіть якщо це відбувається, потреба випробувати партнера залишається гостро актуальною. О. Ємельянова описує, як після випробувань, які вірний партнер успішно пройшов, залежні починають його знецінювати. При цьому логіка може бути найхимернішою:

- ця людина говорить, що любить мене. Але це не може бути правдою, бо мене любити неможливо. Значить, її слова – це брехня, а мета – приспати мою настороженість, щоб використати мене;
- ця людина любить мене, і, схоже, це так. Але вона помиляється і любить не мене, а образ, який я створив. Чи просто вона ще не розібралася в мені. Якби вона знала, який я насправді, то відвернулася б від мене;
- ця людина любить мене, і, схоже, це так. Але насправді це означає, що вона так само нікчемна, як і я, і теж не варта кохання. Якби це було не так, вона ніколи не покохала б мене, адже по-справжньому достойна людина не може кохати такого, як я [10].

Нав'язливість виявляється в тому, що для невротиків кохання є не джерелом додаткової сили чи задоволення, а життєвою необхідністю. Через те у своїх любовних уподобаннях вони неперемінливі. Для невротика неважлива якість любовного зв'язку – головне, що він є. І саме за це залежний готовий платити будь-яку ціну: може дозволити знущатися над собою, приносити будь-яку жертву, якою б згубною вона не була [6].

Потреба у невротичній закоханості замикається сама на собі. Механізм її функціонування К. Хорні назвала "зачарованим колом". Воно "утворюється з різноманітних внутрішніх компонентів невротичної потреби. Схематично його можна уявити так: тривога; надмірна потреба в любові, що включає як вимогливість, так і покірність; відчуття покинутості, якщо вимоги не задовольняються; ворожа реакція на відторгнення; потреба витіснити ворожість через страх втратити кохання; напружений стан незрозумілого гніву; підвищення тривоги; зростання прагнення заспокоїтися" [9, с. 65]. Таким чином, засоби, що слугують звільненню від тривоги, у свою чергу, породжують нову.

Така динаміка нагадує компульсивний біг по колу і зумовлена "незрілістю" інтерпретаційних моделей раннього досвіду, яку можна трансформувати у процесі терапії, переінтерпретовуючи цей досвід на наступних життєвих етапах.

Таким чином, наступний вимір трактування залежності – підпорядкованість "незрілим", простим, і інтерпретаційним моделям стосунків, що є безумовними для виконання. Умовно таку залежність ми назвали *компульсивною*.

Наступним якісно новим етапом набуття досвіду залежності є етап вербального осмислення світу. З оволодінням мовою дитина зовсім по-іншому засвоює правила, настанови, очікування. Вербальні послання, які чує дитина від дорослих, співвідносяться уже з її власними бажаннями. Дитина починає осмислювати співвідношення між "хочу" і "потрібно" й намагається віднайти свої власні пояснення незбігів, які час від часу виникають. Інтерпретаційні схеми досвіду підкорення чи залежності є вже не міфологічними, ірраціональними, а досить логічними: "мене люблять, коли я роблю те, що повинен", "бути слухняним не завжди хочеться, але не слухатись теж неприємно".

Одним з варіантів конструювання комунікативного простору, за Т. Титаренко, є ідентифікування. Це процес, в якому вдається оформити власні бажання, беручи до уваги ситуації навколишнього світу з його вимогами і правилами. Напевне, на цьому життєвому етапі це може бути основним варіантом. Але процес ідентифікування в такому розумінні (ідентифікування людиною себе у просторі соціальних зв'язків) може реалізовуватись тільки в діалогічних стосунках дитини з оточенням [13].

У монологічних взаєминах з дитиною, коли правила й порядки нав'язуються, є простір для фіксації цінності для дитини поведінки, яка регулюється кимось.

Занадто ригідні дорефлексивні настанови на заданість життя долею, обставинами, іншими людьми формує інший варіант залежності. В цьому контексті проаналізовано чимало залежних практик у стосунках співзалежності з алкоголіками, наркоманами, агресорами. Коли людина підпорядковує своє життя на багато років нестерпному партнерові, не насмілюючись навіть поставити собі питання "Навіщо це мені?", "Чи можна будувати своє життя окремо?", а живе так тому, що на дорефлексивному рівні переконана, що так потрібно, що така її доля і т. д.

Залежність – це не просто підпорядкованість примітивним нерациональним імпульсам, а ще й зовнішня заданість. Такий варіант залежності ми назвали *ідеологічною*, бо в її основу покладено автоматично засвоєні ідеологічні настанови.

Наступним етапом розгортання досвіду залежності та незалежності є підлітковий вік. Криза ідентифікації є тією площиною, в якій відбувається поступове переосмислення заданих соціумом правил і настанов, апробація досвіду порушення правил, протесту проти порядків. Цей досвід є важливою для кожної особистості практикою *автономізації*. За Т. Титаренко, автономізація – це процес покидання території інших значущих людей, окреслювання своїх меж та кордонів, процес вибіркового установлення, руйнування, перетинання, пересування власних кордонів [13]. Цей досвід є дуже важливим. Уникнення, відгородження себе від досвіду протистояння впливам, заданостям, правилам робить стан внутрішньої свободи схожим на почуття зачарованості світом у дитини, що не зазнала проблем та випробувань.

Людина, яка несвідомо уникає протистояння зі світом, конструює своє життя у просторі міжособистісної взаємодії так, що поруч постійно перебувають люди, які забезпечують їй таке безпечне, "незріле" існування. Таку залежність ми назвали *інфантильною*.

Разом з тим досвід протистояння повинен бути конструктивним, у процесі такого протистояння мають вироблятися адекватні когнітивні структури, стратегії подолання. Бо негативний досвід протистояння світові або зустріч з деструктивними, руйнівними явищами (байдужість, жорстокість, насилля) може бути осмислений і вбудований у життєві практики відгородження, відсторонення, прагнення до абсолютної незалежності та непроникності. В такому варіанті є ризик потрапити у залежність, яку ми умовно назвали *контрзалежністю*.

Виділені варіанти залежності є можливими модусами розгортання патернів залежності. Кожна людина може мати досвід різного роду залежності. Якщо розглядати життя особистості як життєвий шлях, можна простежити періоди інфантильної, компульсивної, ідеологічної залежності та контрзалежності. Якись із цих періодів можуть бути більш тривалими, якись менш. Якщо розглядати особистість у просторі

діалогу зі значущим оточенням, то потрібно говорити про ситуації, в яких можна бути підпорядкованим своїм хвилинним неусвідомлюваним імпульсам чи певним нормативним настановам або прагненням відгородитись, та про ситуації відкритості до зустрічі з іншим.

Таким чином, виділені варіанти не є окремими типами залежностей, вони є аспектами у будь-якій міжособистісній комунікації, кожен із цих аспектів може ставати фігурою у різних комунікаціях залежно від обставин, ситуації спілкування, суб'єктивного стану, інтерпретативних можливостей.

Залежність розглядається не як типовий патерн поведінки, а як варіативний феномен, що має періодичний і мерехтливий характер.

Інше поняття, яке слід розрізняти – це *простір залежних стосунків*. Він є простором міжособистісного співбуття, в якому виміри залежності стають провідними, особливо виразними.

Простір залежних стосунків у будь-якому варіанті має низку характеристик, які вказують на те, що залежність є провідним, основним виміром існування стосунків. Виділено декілька критеріїв, які визначають рівень узалежненості у взаєминах. Умовно ці вектори назвали тотальність, протяжність, примусовість.

Тотальність характеризує широту реалізації залежних патернів у всіх взаєминах та виключення із життєвого простору тих людей, з якими неможливо реалізувати зрозумілі й контрольовані порядки, оскільки це підвищує рівень тривоги до непереносного. Таким чином, життя починає підпорядковуватись стосункам, весь життєвий простір починає звужуватись до певного типу сценарних дій. Саме рівень тотальності є одним із критеріїв рівня залежності. Не можна говорити про глибоку залежність, якщо людині доступний широкий діапазон способів контактування, в тому числі і залежних.

Наступний критерій – *протяжність*, що характеризує, наскільки залежні патерни є стабільними і постійними в часі. Тобто, якщо особистість тривалий період підтримує залежні стосунки, це свідчить про більш високий рівень узалежнення. Американські дослідники залежності у стосунках С. Піл та А. Бродський зазначають, що кожна особистість може потрапити в залежні взаємини, але не всі здатні їх підтримувати тривалий час. Глибоку залежність іншого може стабільно й довго витримувати тільки такою ж мірою залежна особистість [14].

Ще одним критерієм залежності, який може визначати рівень узалежнення, є *примусовість*. Бути чи не бути залежним у тій чи іншій ситуації, людина може обирати чи не обирати. Можна свідомо обирати залежний тип поведінки. Але можна й автоматично включатися у залежні патерни. Навряд чи варто говорити про глибоку залежність, якщо людина піддається чиемусь впливу в не особливо значущих для неї ситуаціях, коли вона не хоче витрачати зусилля на не принципові для неї речі і довіряє право вибору партнеру, коханому. Про глибоку залежність йдеться тоді, коли людина не вибирає, а чітко розуміє, що

не хоче поводитися так, що їй не подобається такий сценарій, але по-іншому не може, якщо фактори, що змушують до такої поведінки, є сильнішими за неї.

У цьому контексті цікавим є погляд Е. Гіденса, який пропонував сприймати залежність як *патерн*, *звичку* та *примус*. Перший рівень залежності описується як достатньо стійкий *патерн* міжособистісної взаємодії, від якого за необхідності можна відмовитись, якщо ситуація вимагатиме іншого способу взаємодії з нею. На другому рівні залежність – це *звичка*, що визначається як патерн, від якого важко відмовитись, але можна за певних зусиль. На третьому рівні залежність – це *примус*, що характеризується неможливістю самостійно відмовитись від певного звичного патерну міжособистісної взаємодії, навіть якщо це завдає страждань і деструктивно впливає на особистість [15]. Тривалі співзалежні стосунки зазвичай реалізуються під слоганом "і разом ніяк, і окремо". Тобто і в стосунках некомфортно, важко, а іноді страшно й небезпечно, і розірвати їх несила.

Висновки. Залежність у лабіринтах міжособистісного простору розглядається як варіативний феномен, що періодично пронизує будь-яку комунікацію більшою чи меншою мірою.

Простір залежних стосунків – це простір міжособистісного співбуття, в якому виміри залежності стають провідними, особливо виразними. Рівень вираженості та домінування тих чи інших вимірів залежності визначається такими критеріями: тотальністю, протяжністю та примусовістю. Приблизними конфігураціями простору залежних стосунків є компульсивні, ідеологічні, інфантильні та контрзалежні патерни взаємодії.

Виділені теоретично критерії рівнів залежності та можливі психологічні конфігурації залежних стосунків потребують подальшого емпіричного дослідження, яке буде орієнтоване на поглиблення та розширення існуючого трактування зазначеного феномену. І саме це є перспективами нашого наукового пошуку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лоргус А. Психология страсти [Електронний ресурс] / А. Лоргус. — Режим доступу : <http://dusha-orthodox.ru/biblioteka/lorgus-a.-svyasch.-psihologiya-strasti.html>.
2. Макушина О. П. Психологическая зависимость подростков от родителей : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Макушина О. П. — М., 2001. — 132 с.
3. Усков А. Ф. Неистребимая аддикция к жизни / А. Усков ; под ред. С. Даулинг ; пер. с англ. Р. Р. Мургазина // Психология и лечение зависимого поведения. — М. : Класс, 2000. — С. 5–8.
4. Салливан Г. С. Интерперсональная теория в психиатрии / Г. С. Салливан. — СПб. : Ювента, 1999. — 347 с.
5. Старшенбаум Г. В. Аддиктология. Психология и психотерапия зависимостей / Г. В. Старшенбаум. — М. : Когито-Центр, 2006. — 460 с.

6. Москаленко В. Д. Зависимость: семейная болезнь / В. Д. Москаленко. — М. : Персэ, 2009. — 352 с.
7. Норвуд Р. Женщины, которые любят слишком сильно [Электронный ресурс] / Р. Норвуд. — Режим доступа : http://www.koob.ru/norwood_robin/jenshini_silno_lubyat.
8. Розенова М. И. Нарушения личностной целостности в случаях аддиктивно-нарциссической патологии и их проявления в отношениях любви / М. И. Розенова // Мир психологии. — 2004. — № 5. — С. 239–251.
9. Хорни К. Невротическая потребность в любви и привязанности. Психология и психоанализ любви. Хрестоматия / К. Хорни ; под ред. Д. Я. Райгородского. — Самара : БАХРАХ-М, 2002. — С. 380–449.
10. Емельянова О. В. Кризис в созависимых отношениях / О. В. Емельянова. — СПб. : Речь, 2004. — 368 с.
11. Вайнхолд Б. Освобождение от созависимости / Б. Вайнхолд, Дж. Вайнхолд. — М. : Класс, 2002. — 246 с.
12. Эллис А. Психотренинг по методу Альберта Эллиса / А. Эллис. — СПб. : Питер, 1999. — 224 с.
13. Титаренко Т. М. Соціально-психологічні практики життєконструювання особистості / Т. М. Титаренко // Акт. проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. — Т. II. Психологічна герменевтика. — Вип. 7. — 250 с.
14. Пил С. Любовь и зависимость / С. Пил, А. Бродский. — М. : Институт общегуманитарных исследований, 2005. — 384 с.
15. Гидденс Э. Трансформация интимности. Сексуальность, любовь и эротизм в современных обществах / Э. Гидденс. — СПб. : Питер, 2004. — 208 с.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2012.

Gavrilenko Y. Psychological configurations of dependent relations in the interpersonal interactions.

Background. Proposed scientific work is devoted to the phenomenon of interpersonal dependence in a close relationship. The task is to search a certain limit after which a normal psychological closeness outgrows into the destructive form of dependence.

The review of scientific sources on a selected subject shows, that interpersonal dependence is examined from extreme evaluation positions: one conceptions describe this phenomenon as blessing, real value, and other – as illness, compulsive disorder, destruction. But searching for compromise variant of interpretation of dependence, which would integrate in it achievements of both approaches seems important.

Taking it into account, research purpose is a determination of some criteria, which will allow to define a limit which separates optimum dependence in a closeness from destructive.

Research results. The central aspect of the analysis conducted in-process is to highlight the development of experience of dependence in ontogenesis and variants of its interpretation on preverbal, verbal and reflexive levels. The result of such analysis is a selection of configurations of dependence, on the different stages of life. They are compulsive, ideological, infantile and contrdependant patterns of interaction.

Important scientific generalization is consideration of dependence in relations as the variant phenomenon that periodically appears in any communication in different degree. The destructive of dependence shows up in the special expressiveness and fixation of some pattern of co-operations in the space of close relations. The level of expression is determined in some criteria. They are: totality, length and compelling.

Conclusions. Research was conducted, theoretically selected criteria of levels of dependence and psychological configurations of dependent relations can possibly, in opinion of author, become a basis of more complete understanding of essence of the phenomenon of dependence.

Keywords: experience of dependence, space of dependent relationship, compulsive, infantile, ideological dependence, contrdependence.

REFERENCES

1. Lorgus A. Psihologija strasti [Elektronij resurs] / A. Lorgus. — Rezhim dostupu : <http://dusha-orthodox.ru/biblioteka/lorgus-a.-svyasch.-psihologiya-strasti.html>.
2. Makushina O. P. Psihologicheskaja zavisimost' podrostkov ot roditelej : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.05 / Makushina O. P. — M., 2001. — 132 s.
3. Uskov A. F. Neistrebimaja addikcija k zhizni / A. Uskov ; pod red. S. Dauling ; per. s angl. R. R. Murtazina // Psihologija i lechenie zavisimogo povedenija. — M. : Klass, 2000. — S. 5–8.
4. Sallivan G. S. Interpersonal'naja teorija v psihiatrii / G. S. Sallivan. — SPb. : Juventa, 1999. — 347 s.
5. Starshenbaum G. V. Addiktologija. Psihologija i psihoterapija zavisimostej / G. V. Starshenbaum. — M. : Kogito-Centr, 2006. — 460 s.
6. Moskalenko V. D. Zavisimost': semejnaja bolezn' / V. D. Moskalenko. — M. : Persje, 2009. — 352 s.
7. Norvud R. Zhenshiny, kotorye ljubjat slishkom sil'no [Elektronij resurs] / R. Norvud. — Rezhim dostupu : http://www.koob.ru/norwood_robin/jenshini_silno_lubyat.
8. Rozenova M. I. Narushenija lichnostnoj celostnosti v sluchajah addiktivno-narcissicheskoy patologii i ih projavlenija v otnoshenijah ljubvi / M. I. Rozenova // Mir psihologii. — 2004. — № 5. — S. 239–251.
9. Horni K. Nevroticheskaja potrebnost' v ljubvi i privjazannosti. Psihologija i psihoanaliz ljubvi. Hrestomatija / K. Horni ; pod red. D. Ja. Rajgorodskogo. — Samara : BAHRAH-M, 2002. — S. 380–449.
10. Emel'janova O. V. Krizis v sozavisimyh otnoshenijah / O. V. Emel'janova. — SPb. : Rech', 2004. — 368 s.
11. Vajnhold B. Osvobozhdenie ot sozavisimosti / B. Vajnhold, Dzh. Vajnhold. — M. : Klass, 2002. — 246 s.
12. Jellis A. Psihotrening po metodu Al'berta Jellisa / A. Jellis. — SPb. : Piter, 1999. — 224 s.
13. Tytarenko T. M. Social'no-psihologichni praktyky zhyttjekonstrujuvannja osobystosti / T. M. Tytarenko // Akt. problemy psihologii' : zb. nauk. prac' In-tu psihologii' im. G. S. Kostjuka NAPN Ukraïny. — Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. — T. II. Psihologichna germenevtyka. — Vyp. 7. — 250 s.
14. Pil C. Ljubov' i zavisimost' / C. Pil, A. Brodskij. — M. : Institut obshhegumanitarnyh issledovanij, 2005. — 384 s.
15. Giddens Je. Transformacija intimnosti. Seksual'nost', ljubov' i jerotizm v sovremennyh obshhestvah / Je. Giddens. — SPb. : Piter, 2004. — 208 s.